

24.

A. A. Boreniuksen kertomus runonkeräyksistensä Venäjän-Karjalassa v. 1871.

(Kielettären 3:nnesta vihosta.)

Selityksiä runon-keräyksistäni ja niiden johdosta muutamia mietteitä Kalevalasta.¹

Tämä kokous on kerätty Wenäjän Karjalasta sekä osaksi Aunuksesta ja Wepsästä kesällä ja syksyllä v. 1871, jolloin seurasin A. Genetz'in kanssa, jonka Suomalaisen Kirjallisuuden Seura oli sinne lähettänyt murteentutkimuksia varten, ja jonka tarjoama helpotus matka-kulunkiin saattoi minut tilaisuuteen ryhtyä semmoiseen toimeen. Koska matkan juoksu oli sääetty toisia tarkoituksia varten ja varsin vähän koski runojen rintamaita, ei sovi tältä runonkeruulta odottaa liiallista runsautta. Yhteensä tämä kokous sisältää 114 numeroa, joista kolme käsittää useampia häärunoja, muuten joka numero yhden runon. Näistä 114 numerosta on 10 saatu Aunuksesta, 2 Wepsästä, 26 eteläisestä (pehmeä-kerakkeisesta) Karjalasta, 1 samoilta seuduin saatu Kuhmolaisen laulama ja loput 75 pohjasesta.

¹ Tämän Kandidaatti A. Boreniuksen kertomuksen runomatkansa saaliista on Kielettären toimittaja katsonut voivan miellyttää muitakin, niinkuin se on miellyttänyt ja huvittanut häntä. Kalevalan sisällys on arvattavasti pääasiassa jääpä siihen järjestykseen, jonka Lönnrot sille on antanut. Waan yhdessä ja toisessa seikassa sietänee se kuitenkin muutoksia, samoin kuin vieraat ja epäepilliset kohdat siitä ovat poistettavat. Iloista on nähdä että, niinkuin tämäkin kirjoitus todistaa, tutkimuksen ja arvostelun henki nuorisossa ei vielä ole lopen hukkunut paljaasen kiihkoilemiseen.

(kova-kerakkeisesta) Karjalasta, suurimmaksi osaksi Uhtuen ja Wuokkiniemen pitäjistä, joissa oleskelin lokakuun 5:nnestä 17:nteen päivään. Koska minun näinä 13 päivänä (joista melkoinen aika kului matkoihin) onnistui saada 70 kappaletta, paraat tässä kokouksessa, näkynee, että runot entisillä kotipaikoillaan vielä elävät Karjalan kansan tuoreessa muistissa, ja että vielä runsaat saaliit olisi sieltä saatavina.

Mitään tärkeämpää lisää Kalevala-kokouksiin ei odotane kenkään, vähintään sitä odotettanee sieltä, jossa Lönnrot on liikkunut; eikä allekirjoittanut sitä toivonutkaan, lähtiessänsä matkoille. Jo vuonna 1849 sanoo Lönnrot toisen Kalevalan esipuheessa: „keräämättömiä runoja tästä laadusta ei mahda enää asiaksi löytyä, koska kaikki paikat, joissa vaan vähänki on toivottu runoja laulettavan, jo ovat useampia kertoja ja useammilta kerääjiltä ristin rastin käydyt ja etsityt.“ Nämä runot ovat siis yhdekkään poikkeuksetta ennen löydettyjen runojen toisintoja. Missä suhteissa mainittavampia eroavaisuuksia on, tulee seuraavassa näkymään.

Matkani päätarkotus oli, samalla kertaa kuin koetin runojen kotimaassa tutustua Suomen kansanrunouteen, myös hankkia todistuksia Kalevalan todenperäisyyteen, joita on saatava ennen kuin runot maasta häviävät. Koska epilliset runot ovat tässä suhteessa tärkeimmät ja loihturnoja lienee ennaltaan S. K. Seuralla melkoiset joukot säilyssä, olen, saavuttaakseni yhdessä kohden jotakin täydellisempää, kerännyt paraasta päästä edellisiä ja ainoastaan väli-ajoilla loihturnoja ja häärunoja, joita sentähden tässä kokouksessa onkin vähä.

Runosaalista aineen mukaan järjestäessäni, ja tähän lisätessäni muutamia mietteitä siitä johtuvista tuloksista,

tiedän kyllä, että näin vähänen kokous on, julistetut Kalevalan toisinnot avuksi otettuakin, riittämätöin perustukseksi Kalevalan täydellisempään arvostelemiseen.

Kalevalan pohjaksi on Lönnrot pannut suuren Samporunon, sovittaen siihen runojen muut kertoelmat. Jo Castrén muistutti,¹ että „enimmät laulajat laulavat runot Sammosta yhdessä jaksossa“. Kuitenkin on sillä liian vähä sanottu, sillä *paraat laulajat laulavat yhtenä runona kertomukset maailman luomisesta ja Sammon vaiheista*. Että maailman alku olisi tälle runolle vieras ja sattumalta siihen joutunut,² ei ole luultava, vaikka ne uudessa Kalevalassa vieraiden ainetten lisäyksestä ovat tulleet siltä näyttämään. Sillä ei ole enää selittämätöin seikka, miksi Sammon takominen yhdistyy luomisen kanssa. *Jos, niinkuin puolestani uskallan katsoa kieltämättömäksi, Sampo on aurinko, ei koko Samporuno ole muuta kuin kertomus maailman luomisesta ja luomisen voimassa pitämisestä*.

Samporunoa on tässä kokouksessa, paitsi katkelmia, kaksi pitempää toisintoa, 64 ja 91 n:o. Edellisen näistä, joka on 318 värsyn pituinen, lauloi Vuonnisen Malinen Jyrki, paras runonlaulaja, jonka matkallani tapasin, ja jolta paitsi tätä sain 13 runoa, — yksi niistä 307, toinen 236 värsyn pituinen. Toisen Samporunon toisinnon lauloi Latvajärven Perttunen Miihkali, mainion Arhipan poika, jolta kaikkiaan panin ylös 11 runoa. Näistä oli yksi 358 värsyn pituinen ja tämä Samporunon toisinto 290 värsyä pitkä.

¹ Kalevalan käännöksen esipuheessa, V s.

² Sitä Castrén väittää „lausunnossaan“ Kalevalan toisesta laitoksesta; ks. *Resor*, 5 D. 171.

Mainitut kaksi Samporunun päätoisintoa ovat keskenään pääasiassa yhtäpitävät. Kertomus alkaa kyyttöselkä (kyyttösilmä) Lappalaisesta, joka Wäinämöiseltä ampui hevosen, jonka jälkeen sitten kerrotaan kuinka Wäinämöinen munasta luopi maailman. Luonto on vielä vasta raa'assa alku-muodossaan.¹ Sen täydentämisen alottaakin Wäinämöinen, muodostellen, vedessä ollessaan, meren rantoja ja pohjaa. Mutta sillä välin tuuli hänet ajaa Pohjolaan,² miesten syöpään kylään, jossa hänen on pakko luvata päänsä päästimeksi lähettää veljensä seppo Ilmorinen eli Ilmollinen Sampoa takomaan. Sitten seuraa kertomus Sammon takomisesta. Kotiin tultuaan seppo kertoo Wäinämöiselle, minkä rikkauden uusi Sampo tuottaa Pohjolan väelle, jonka tähden veljekset päättävät lähteä Sammon noudantaan. Kolmanneksi mieheksi he ottavat Wesi-Liiton, Laiton pojan, joka Kaukoniemen kainalosta pyytää päästäkseen mukaan.³ Miesten tultua Pohjolaan, Pohjolan kansa nukutetaan, Sampo noudetaan vuoresta ja saadaan onnellisesti veneeseen. Waan paluu-matkalla syntyy merellä tappelu, joka loppuu sillä, että Pohjola saapi Sammosta ainoastaan kannen, mutta Wäinämöinen muun Sammon, joka hänelle tuottaa kynnön ja kylvön ja kasvun kaikenlaisen. Raivossa ollen uhkaa silloin Pohjolan emäntä hävittää Wäinämöisen kynnön ja kylvön rautaisella rakeella. Siihen 64 n:o loppuu; toinen vähäistä ennen.

¹ Wert. Wiron luomissatua Castrénin *Mytologiassa*, 305 s.

² Wert. vanh. Kal.

³ Näin 64 kertoo; 91:n mukaan Ilmarinen ei ole tässä hankkeessa osallinen, vaan Wäinämöinen ottaa Itku-Tieran, Lieran pojan, „toisekseen“.

Tärkein kohta näissä kahdessa runossa on niiden eroavainen kertoelma Sammon luonteesta, joka näyttää todistavan, että Kalevalan ristiriitaiset kuvailukset Sammosta ovat kasvaneet yhteen eri satujen juurista, ja että kertomus Sammon jauhamis-voimasta, joka jyrkästi setii sen muita omaisuuksia vastaan, on alkuaan sille vieras. Tätä kertomusta jauhamisesta on kyllä Miihkalin runossa, joka kuvaa Sammon voimaa seuraavilla sanoilla:

„Jopa jauhoi uusi Sampo,
Kirjo-kansi kiiätteli;
Jauhoi purnun syötäviä,
Toisen purnun myötäviä,
Kolmannen koti-eloja
Yhtenä kesäisnä yönä,
Sykysyisnä valkeana.“

Mutta Malisen runo, joka on ei ainoastaan vähäistä pitempi, vaan muutenkin täydellisempi ja eheämpi sekä Kalevalan kanssa enemmän yhtäpitävä, kertoo Sammosta, sanaakaan jauhamisesta ja myllyistä puhumatta, ainoasti:

„Nyt on Sampo Pohjasessa;
Siell' on kyntö, siell' on kylvö,
Siellä kasvu kaikenlainen.“

Edellinen esitys näiden kahden toisinnon sisällyksestä näyttää, ei ainoastaan että melkeä osa Kalevalan sisällyksestä¹ on lähtenyt kansan suusta, vaan myös että tapauksia lauletaan samassa järjestyksessä, jossa Kalevala, etenkin vanhempi Kalevala, ne kertoo.

¹ Wanh. Kal. 1 runo 123 värsystä alkaen sekä 2 ja 5 r., 20 runon loppu, 21 runo pääosaksi, 23 runo ja 24:n loppu eli uuden Kalevalan 6, 1: 177--280, 7, 10, 38:n loppu ja 39 pääosaksi, 42 ja 43.

Erinäisiä osia tätä samaa jaksoa sisältää paitsi näitä 9, 17, 19, 44, 47, 51, 63, 78, 79, 87, 109 ja 110.¹ 47, 51 ja 87 numerossa on kokko maailman luoja, jota vastaan en koskaan kuullut sitä toisintoa, jossa Ilmatarta tehdään maailman luojaksi.²

Runoja auringon ja kuun kätkemisestä, jommoisina uuden Kal. 47 (eli vanh. Kal. 26) runon alku ja 49 (v. K. 27) runo ne kertovat, onnistui minulle yhtä vähän saada, kuin sitä, jossa Wäinämöisen synnystä kerrotaan, ja jolla sekä vanhassa että uudessa Kalevalassa Sampo-sarja alkaa. Lyhyt Wäinämöisen synnyn toisinto on kuitenkin julistettu jo Gananderin *Mythologiassa*³ sekä kappaleita auringon kätkemisestä ja vapauttamisesta Lönnrotin *De Wäinämöine* nimisessä väitöskirjassa⁴ ja Beckerin *Turun Wiikko-Sanomissa*.⁵ — Tähän kuuluu myös tämän kokouksen 78 n:ön sanat:

„On, on seppo Ilmorinen,
Ku on taivosen takonut,
Ilman kannen kalkutellut,
Oikein otavat tehnyt,
Tähen taivon taitavasti;

¹ Wert. Topeliuksen *Wanhaja runoja* I: 25, 26 s.; II: 15—18 s. Lönnrotin *Kantele* I: 2—6 s., sekä Gottlundin *De proverbiis* 10 s., ja *Satuja* II: 1.

² Ks. tästä Castrénin *Mytol.* 295, 296 ja 303 s.

³ 34 s.; — uudestaan Schröterillä, 2 siv. * 3 siv.

⁴ 1820 v. 20 n:ossa. — Viimeksi mainittu kuuluu tähän aiostaan 49 runon loppupuolen toisintona, sillä tämä kappale, joka kertoo Wäinämöisen Pohjolassa käynnistä ja miekastelusta, ei mainitse aurinkoa eikä kuuta. — Keskimäinen näistä on Paltamosta saatu. Koska muutkin, niinkuin yleensä kaikki ennen Topeliusta kootut runot, lienee Suomesta saatu, näyttää siinä olevan viittaus, että tässä puheena olevat runot on tältä puolta rajan etsittävä.

Kuun päästit, päivän päästit
 Yheksän lukun takaata:
 Miksi et minua 'päästä,
 Kuks' et kurjoo pelasta?"

joihin voi verrata vielä 60 n:on, jossa (Nojo poika Pohjalaiselle) sanotaan:

„Päivän päästi, kuun keritti
 Yheksän lukun takoa,
 Lukku-puolen kymmenettä;
 Miksi“ etc.

ja pari runopalaista Gananderin Mythologiassa (joissa Kaveet ja Jesus ovat päivän ja kuun päästäjinä; ks. 35 sekä 45, 46 s.).

Likeisessä yhteydessä Samporunon kanssa näkyy Kanteleen synty olevan. Sitä on Kalevalassa kaksi eri kertomusta.¹ Edelliseen vastaa tässä 72, 78, 89, 104 ja 22, 31, 38.² Toiseen kertomukseen täydellisesti vastavata ei ole näissä toisinoissa, vaan siihen vivahtaa 17, 44 ja 51.³ Neljä näistä, eli 78 ja 17, 44, 51, liittävät Kanteleen synnyn Samporunoon, vaikka sisällinen yhteys

¹ Kal. 39—41 r.; v. K. 21, 22; ja 44; v. K. 29 r.

² Tähän kuuluvia toisintoja on myös *Turun Wiikko-Sanomissa* 1820 v. 11 n:ssa, *Wanhoissa runoissa* I: 27—30, 30—35; III: 24—27 s.; *Kanteleessa* II: 23—25 s.

³ Wanhemmista Kanteleen synnyn toisinoista lienee tähän luettava Lencquistin, Gananderin ja Schröterin toisinto (tahi, jos sen osat on eri lähteistä saatu, toisinnot) sekä Europæuksen Inkerin maalta saatu toisinto *Runonsepässä* 13—16 s. Edellisistä ks. Lencquistin *De superstitione* 36, 37 s. (Porthanin *Opera selecta* 63, 64 s.), Gananderin *Mythologia* 102, 104, 105 s. ja Schröterin *Finnische Runen* 54—58 s.

niissä vielä on jokseenkin hämärä. Tässä kohden on kumminkin eräs Samporunon toisinto Topeliuksen kokoelmassa¹ valaiseva, koska siinä samoin kuin Kalevalassa kerrotaan Wäinämöisen *kanteleellaan* nukuttaneen Pohjolan kansan, josta siis näkyy, että tuo hauin-luinen kantele, josta edelliset puhuvat, on Sammon valloittamiseen tarpeellinen.

Suuren maailman synnyn, Samporunon, rinnalle on sen täytekiksi pantava erinäiset syntyrunot. Muutamia niistä onkin Kalevalassa siihen liitetty, niinkuin puun synty,² tautien synty³ ja tulen synty.⁴ Puun synty näyttää vanhassa Kalevalassa saaneen oikean paikkansa, sillä vasta kuin Sampo, aurinko, on valmistettu ja Pohjolasta vapautettu, kuin sen kautta kyntö, kylvö ja kaikenlainen kasvu on Kalevalan kansalle voitettu, silloin vasta seuraa luonnollisesti kertomus maan kylvämisestä. Puun synnyn tähän muuttamisen vaatisi sekin seikka, että, niinkuin 71 ja 108 n:o näyttävät,⁵ puun synty on likeisessä yhteydessä yhdeksän taudin synnyn kanssa, jotka Pohjolan emäntä lähettää Kalevalaisia vastaan kostoksi Sammon ryöstämisestä. — Puun synnyn toisintoja on 27, 71, 108; sekä 26 ja 33 tautien synnyn eri osia. Tulen synnyn sisältää 102 sekä 7, 28, 45 ja 81. Pakkasen virren⁶ toisintoja on 5 ja 55; raudan synnyn⁷ 13, 20, 30, 43; käärmeen eli madon synnyn⁸ 21, 24 ja 36.

Yhdessä syntyrunojen kanssa ovat muut loihtuluvut mainittavat. Parannus- ja apusanoja, joita jo on melkein

¹ II: 15—18 s. ² Kal. 2 r.; v. K. 24.

³ Kal. 45; v. K. 25. ⁴ Kal. 47, 48; v. K. 26.

⁵ Wert. Kal. 2: 215, 216; v. K. 24: 207—210.

⁶ Kal. 30; v. K. 18. ⁷ Kal. 9; v. K. 4. ⁸ Kal. 26; v. K. 17.

kaikissa tässä mainituissa syntyrunojen toisinhoissakin, sisältää erikseen 15, 23, 40 ja 60; ehkä 39:skin on tähän luettava, vaikka itse laulajan olisi vaikea selittää sen tarkotusta. Muita on karhun virsi,¹ josta 62 on pieni katkelma; karjan luvut,² joita on 35 ja 111 n:ssa; metsämiehen luvut,³ joita samoin on kaksi toisintoa: 61 ja 77 n:o; sekä viimein varaus-sanat,⁴ joita myös on kaksi toisintoa: 34 ja 59 n:o.⁵

Kalevalan runojen toisena pääaineena on luojain keskinäiset olot ja varsinkin heidän naimistoimensa, sekä rauhalliset että väkivaltaiset.

Tämä osa on aineeltaan edellistä hajallisempi; siltä puuttuu sitä pragmallista tapausten yhteyttä, joka pitää viimeksi mainitun osat koossa, ja tapaukset siinä asettuivat monen keskustan ympäri, päähenkilöitä myöten.

Koska Wäinämöinen on Kalevalan etevin henki, ja koska kertomukset hänen kosimisistaan Kalevalassakin kerrotaan ensinnä, on hänestä aljettava. Ensimmäinen tähän kuuluva Wäinämöisen seikka, josta Kalevala puhuu, on hänen laulukiistansa Joukahaisen kanssa, jossa Joukahainen

¹ Kal. 46; v. K. 28. ² Kal. 32; v. K. 19. ³ Kal. 14; v. K. 7.

⁴ Kal. 12, 30, 43; v. K. 6, 24.

⁵ Muuten on kaikista edellä mainituista loihturunoina useampia toisintoja luettavana Topeliuksen ja Lönnrotin kokoelmissa, sekä muutamia myös G. Maxeniuksen (Ks. 1870 v. K. Kuukauslehden 47—49 s.), Porthanin, Lencquistin, Gananderin, Schröterin ja Gottlundin teoksissa (pari semmoista on viimeksi mainitun 1818 painetuissa *Pienissä runoissa* ja Rühnin *Finland och dess invånare* nimisen teoksen arvostelussa 1817 vuoden Upsalan *Litteraturtidningissä*).

pakotetaan henkensä lunastimeksi lupaamaan Wäinämöiselle sisarensa puolisoksi.¹ Siitä kertoo tässä kokouksessa 73, 82 ja 106 n:o.² — Jos Osmonen, Kalevainen on Wäinämöinen, jota ei käy yhden toisinnon avulla tarkastaa, kertoo 56 Wäinämöisen toisen kosimis-koetuksen.³ Tähän kuuluu myös 2 n:o, jossa ei mainita kuitenkaan mitään nimiä, ja Kal. 4 runon loppupuolen toisintona 3 n:o.⁴ — Vielä kolmatta kertaa Wäinämöinen yritti tavottaa Ahin ainoata lasta, Wellamon vetistä neittä. Mutta neiti hänet hylkää pilkaten.⁵ Tästä kertoo 66 n:o. Myös 49 ja 93 sisältävät saman jutun, mutta kertovat sen Lemminkäisestä. Topeliuksen vanhojen runojen seassa on toisinto,⁶ jossa tapaus samoin kuin ensin mainitussa kerrotaan Wäinämöisestä, ja joka paitsi sitä on tärkeä sen vuoksi, että tyttö siinä sanoo itsestään „olin nuori Joukahainen, kut' on pyyit kuun ikäsi, puhki polvesi halasit“. Erhetyksineenkin sukupuolen suhteen, tämä runo siis tulee hyvin likelle Kalevalan kertomusta, jonka todenperäisyyden se todistaa. Myös 66 n:ossa on sanoja, jotka muistuttavat Joukahaisen lupausta.⁷

Kaikki nämä koetukset onnistuvat huonosti, ja Wäinämöinen viimein kääntyy Pohjolan neitosiin. Ensikerran hän Kalevalan mukaan kohtaa Pohjan neiden tiellä ja pyytää häntä rekeensä.⁸ Tätä kertomusta ei ole tässä esiteltävässä kokouksessa, vaan löytyy Topeliuksen *Wan-*

¹ Kal. 3; v. K. 30.

² Wert. Lencquist: 33, 34 s. (Porthanin *Opera selecta*: 61, 62 s.; Ganander: 24 s.; Schröter: 2—4 s.; *Turun Wiikko-Sanomia* 1820: 11 n:o); Topelius: *Wanh. run.* I: 21—24 s.

³ Kal. 4; v. K. 31. ⁴ Wert. *Kanteletarta*, III: 15.

⁵ Kal. 5; v. K. 31. ⁶ V: 1. ⁷ Josta ks. 106 n:oa.

⁸ Kal. 8; vanh. Kal. 3.

hojen runojen kokoelmasta¹ ja kappaleina Beckerin *Turun Wiikko-Sanomista*.² Tyttö, jota Wäinämöinen kosii, on ensin mainitussa runossa Tuulikki, Tapion neiti, toisessa eräs Katrina,³ mutta seuraus on yksi: suorittaessaan tytön kolmatta ehtoa, joka on veneen tekeminen, Wäinämöinen lyöpi kirveellä haavan polveensa. Hän sitten lähtee veren tukkijata etsimään. Saatuaan haavansa parannetuksi, alkaa hän Kalevalan mukaan uudestaan rakentaa venettään, lähteäkseen toisen kerran Pohjolaan kosiin. Tällä kertaa hän toimittaa tehtävänsä tiedollaan ja, kaivatessaan muutamia sanoja, hän lähtee niitä etsimään Tuonelasta⁴ ja Wipuselta.⁵ Tässä kerrottuja tapauksia lauletaan enimmiten erillään toisistaan, ja ne liitteet eri runojen kanssa, jotka olen tavannut, ovat niin harvat ja satunnaiset, ett'ei siitä voi päättää mitään. Tähän kuuluvat toisinnot ovat seuraavat: 19, 22, 30, 38, 48, 75, 87, 114 kertovat Wäinämöisen veren salpauksesta; 76, (78) ja 97 esittävät Tuonelassa käynnin; ja 69, 79, 83, 99, 100, 104 (sekä 1, 8, 11) Wäinämöisen käynnin Wipusen vatsassa.⁶

¹ I: 18, 19 s. Tämä runo on, Topeliuksen ilmoituksen mukaan, II osan esipuheessa, saatu Pohjanmaalta, Kemin tienoilta.

² 1820 v. 10, 11 n:osta.

³ Muuten tulemme vielä toisissakin runoissa tapaamaan Pohjolan neittä Katrinnan nimellisenä.

⁴ Kal. 16; v. K. 9. ⁵ Kal. 17; v. K. 10.

⁶ *Wanh. run.* III: 20—22 s. yhdistää Tuonelassa käynnin ja Wipusen vatsassa käynnin keskenään. Muuten 19 ja 87 yhdistävät veren salpauksen ja Sampo-runon sekä 22, 38 ja *Turun Wiikko-San.* 1820 v. 11 n:o veren salpauksen ja kanteleen synnyn; 30 liittää raudan synnyn tähän veren salpaukseen; *Wanh. run.* I: 6—9 s. Tuonelassa käynnin Kaukomielen sotaretkeen; 79 Wäinämöisen Wipusen vatsassa käynnin Sammon ryöstämiseen, ja 104 samoin kuin *Wanh. run.* I: 27—30 s. saman käynnin Kanteleen syntyyn.

Kosimis-runoista on se, joka kertoo Wäinämöisen ja Ilmarisen yhteisen kosimis-matkan Pohjolaan¹ aineeltaan lähinnä Sampo-runon kertomia tapauksia. Sammon takojalle oli Pohjolan kaunis neiti luvattu puolisoksi, mutta tyttö ei heti seurannut Ilmarista. Hänen noutamistaan miehelään kertoo nyt puheena oleva runo; sillä ei ainoastaan Kalevalan jalo järjestäjä, vaan itse laulajatkini yhdistävät nämä runot toisiinsa. Sampo-runon lopetettuaan, sanoi Wuonnisen laulaja: „sitten on eri laulu, kuin menevät sitä neittä noutamaan.“² Runo, jolla hän jatkoi Sampo-runoaan, 236 värsyn pituinen 65 n:o, viittaa itsekin edelliseen kihlaukseen. Sillä, kuin Pohjolan emäntä tahtoi antaa tyttärensä sille, „ku tuopi kannolla rahoa, aluksella aartehia“, lausuu tytön isä:

„Sinne neiti annetahan
Kunne on neiti toivotettu“ (s. o. luvattu).

Nämä sanat ovat muuten yhtä kaunis todistus Suomen kansan siveydellisestä kannasta, kuin tytön vastaus Kalevalassa:

„Eikä neittä ennenkänä
Ei ole myötynä eloihin“.

joiden sanojen todenperäisyyden myös tämän kokouksen 112 n:o näyttää. Toinen samallinen side tämän runon ja Sampo-runon välillä on Annikin sanat samassa runossa vähäistä ennen:

„Jo nyt veivät viekkahammat,
Etevämmät ennättivät
Sadoin markoin maksettusi,
Tuhansin lunastettusi.“³

¹ Kal. 18 r.; v. Kal. 11. ² Ks. 64, muist. 10.

³ Wert. vanh. Kal. 11: 176—181; uu. K. 18: 243—260.

Runon sisällys on seuraava: Annikki, sepän sisar, poukkuja pestessään, huomaa Wäinämöisen merellä, ja saatuaan matkan tarkotuksesta tiedon, ilmottaa hän veljelleen hänen morsiamensa olevan vaarassa. Ilmarinen silloin myös rientää Pohjolaan, johon hän tulee samall' aikaa kuin Wäinämöinen, ja saapikin tytön vaimokseen. Ilmarisen paluumatka kuvataan samalla tapaa kuin vanhassa Kalevalassa.¹ *Mutta Wäinämöinen, hyljätyksi jäätyään, takoo itselleen morsiamen kullasta.* — Pääasiallisesti samaa sisällystä on 112 ja 54 sekä 17 ja 29.² Muuten lauletaan tätä runoa hyvin yleisesti Karjalassa.

Monessa kohden poikkeava on se Ilmarisen kosinnon toisinto, jota lauletaan Aunuksessa ja Wepsän rajalla,³ ja jota tässä on kolme kappaletta: 1, 8 ja 11 n:o. Se alkaa neidestä, joka kankaalla söi mansikan. Marjasta syntyy hänelle kolme poikaa, *Wäinämöinen, Ilmolinen ja Joukamöinen*. Keskimäinen veli, seppo Ilmolinen, menee Hühden ukon tyttärtä, kaunista Kateriinaa, kosimaan. Kaksi ansio-työtä suorittuaan, on hänelle kolmanneksi ehdoksi pantu vaarallinen tanssi ukon kielen kärjellä. Hänen tätä yrittäessä, nielee Hühden ukko hänet vatsaansa. Mutta seppä ei tästä hämmästy, vaan, paidastaan tehtyään itsellensä pajan sekä muut takomis-neuvot sen mukaan, tekee hän tulisen hevosen, jolla hän ajaa ukon vatsassa ympäri, siks' kuin ukon viimein on pakko antaa tyttö Ilmariselle. Paluumatkalla Ilmarinen suuttuu morsiamensa. Kuvas on samallinen kuin uuden Kalevalan 38 runossa.⁴ —

¹ 15 r.; vert. uu. Kal. 38.

² Tähän kuuluu myös *Wanh. run.* II: 6—11 s.

³ Sitä on saatu vielä Pyhärven pitäjältä.

⁴ Wert. *Satuja* I: 1.

Paitsi näissä kerrotaan Ilmarisen ansiotöitä¹ myös 17 ja 29 n:ssa² ja erikseen 98 n:ssa (vaikka vieraalla nimellä) ja (nimettä) 14:ssa.³

Merkillistä on, että Wäinämöinen, Jyrin toisinnon mukaan, niinkuin jo mainittiin, takoo itselleen morsiamen kullasta, koska Pohjolan neiti hänet hylkäsi. Ja myöntää täytyneekin, että tällainen teko olisi käytölliselle Ilmariselle outo ja runolliselta kannalta katsoen loukkaavakin kaunisten kosimis- ja häärurujen jälkeen, vaan sitä vastoin oivallisesti sopii Wäinämöiselle, jolla lopuksi ei ole muuta neuvoa, kuin tehdä itselleen morsian, koska kaikki maailman tytöt ovat hänet hyljänneet. Näin tulisikin Wäinämöisen katkerat valitussanat kulta-morsiamen kolkkoudesta luonnollisemmiksi, lähteneinä hänen omasta onnettomasta kokemuksestaan.⁴ Nimien sekotus olisi voinut sitä helpommin tapahtua tässä, koska takominen muuten tavallisesti on Ilmarisen ammatti. Ilmarisesta tämä kerrotaan 29 n:ossa, joka samoin kuin 65 yhdistää sen kosimis-retkeen, sekä erikseen 96 n:ossa.⁵

Wanhan Kalevalan mukaan oli luojat luvultaan kolme.⁶ Wäinämöinen siinä sanoo itsensä yhdeksi näistä: — hänen osallisuudestaan luomisessa on jo puhuttu. Että Ilmarinen, Sammon takoja ja ilman kannen kalkuttaja, oli toinen luojista, on myös selvä. Mutta ken kolmantena miehenä tässä työssä oli, siitä ovat runojen tiedot epäsel-

¹ Kal. 19; v. Kal. 12.

² sekä *Wanh. run.* II: 6 11 s.

³ 17 liittää Ilmarisen kosimisen Sampo-runoon; 54 sen yhdistää sisaren turmelukseen; 29 n:osta vasta enemmän.

⁴ Wert. etenkin vanh. Kal. 20 r.; uu. K. 37.

⁵ ja *Kanteleessa* II: 25, 26 s. * Ks. 30 r.: 84—94 v.

vät. Sammon saattamisessa oli Lemminkäinen kolmantena Wäinämöisen ja Ilmarisen kanssa ja muutenkin hän on Kalevalan kolmas päähenki. Fählmannin kertomassa, Wiron luomissadussa häntä sanotaankin kolmanneksi luojan apumiehistä, jotka tässä vastaavat Karjalan runojen luojiin.¹ Mutta ei kumpasissakaan häntä tehdä suoras-taan luojaksi.

Toiselta puolen on huomattava, että Joukahainen, joka laulukiiistassa kehuu olleensa osallisena maailman luomisessa, äsken mainitussa Aunuksen kosintoretken toisinnossa on kolmas veljeksistä.² Että hän, niinkuin Kalevalan muutkin henget, on luettava jumalien joukkoon on selvä ja näkyy siitäkin, että Wäinämöinen aikoo naida hänen sisarensa ja että uuden Kalevalan mukaan Joukahainen voi tehdä Wäinämöiselle vahinkoa.³ Muuten on yhtäläisyys Lemminkäisen ja Joukahaisen luonteessa ja vaiheissa, min verran runot puhuvat Joukahaisesta, silmään pistävä. Molemmissa on sama uljas ja uhkea mieli. He molemmat pitävät itseään erinomasina laulajina, eivätkä pelkää ruveta mahtavampain kanssa kiistaan. Kumpasellenkin on onni kuitenkin vähän suopusa. Joukahainen ei voi kärsiä Wäinämöistä mainittavan häntä itseään paremmaksi laulajaksi, vaan lähtee vasten äitinsä kieltoa Wäinölän urosta tiedossa koittelemaan. Samoin Lemminkäisenkin, huolimatta äitinsä sanasta ja kerskaton laulaja-

¹ Ks. Castrénin *Mytologiaa* 304—306 s. — Kalevalan todistuksiin että Ahti Lemminkäinen on veden jumala voipi lisätä että 64 n:ossa Wäinämöisen ja Ilmarisen Kaukoniemestä tulevaa apumiestä sanotaan „*Wesi-Liitoksi*“.

² 1, 8, 11. — Wert. myös *Turun Wiikko-Sanomia*, 11 n:oa.

³ Wert. vanhemman Kalevalan esipuhetta, VII s.

ja loitsija-taidostaan, lähtee „Pohjan poikien tulille, Lapin lasten tanterille“, eli muutamien toisintojen mukaan „Luotolaan“, „Wäinöön“ onnettomaan kamppailuun. Ja onpa mainittujen toisintojen viittauksen mukaan hänen vastustajansa ja voittajansa Wäinämöinen. Kalevalankin mukaan hän Sampo-matkalla ei emmi ruveta laulamaan Wäinämöisen aikana¹ ja vasten hänen kieltoaan, mutta tämän laulun-kostuksen seuraus oli että hankkeen hedelmät osaksi menivät hukkaan. — Huomattava on, että näitä tapauksia kerrotaan Joukahaisestakin. Gottlundin väitöskirjassa *De proverbiis Fennicis* on Wermlannista saatu suorasananen satumuotonen kertomus „*Samman*“ eli „*Sammaan*“ ha'usta, jossa „*Nuori Jompainen*“ on Wäinämöisen apumies ja, kuin hanke näytti onnistuvan, kehottaa häntä laulamaan.² Myös Lencquistillä³ on runopalanen, jossa „*Jouckavainen*“ sanoo Wäinämöiselle:

„Laula, laula Wäinämöinen,
Hyräxi hywä sukuinen“;

jonka jälkeen runo jatkuu:

Tuopa wanha Wäinämöinen
Warmon kyllä wastaeli,
Warainen on laulamaksi,
Aicainen ilon teoxi.
Leuwat lijcku, pää järisi,
Kiwet rannalla rakowi,
Paaet paucku kalliolla,
Wäinämöisen laulaissa;

¹ Tämä Karjalainen lause-tapa on mukavampi ja tarkempi kuin Ruotsista mukaeltu „läsnä-olo“, „saapuvilla-olo“.

² 10 s. ³ *De superstitione* 34, 35 s. (Porthanin *Opera* 62, 63 s.).

Portit Pohjolan repäisi,
Ilman kannet katkieli,
Wäinämöisen laulaissa.¹

Mutta Lemminkäisen surmaamistakin ja eloon saatamista kerrotaan välistä Joukahaisesta eli „Joukkavai-
sesta“;² niinkuin myös joskus hänen toinen sotaretkensä-
kin.³ Mutta erittäin on merkillistä että Kal. 11 runon
morsiamen ryöstö lauletaan sekä Lemminkäisestä että Jou-
kahaisesta.⁴ Joukahaisen ja Lemminkäisen identiteetin
näyttää sekin todistavan, että Joukahaisen sisar on „Ahin
ainoa lapsi, Wellamon vetinen neiti“.⁵ Runojen harva-
puheisuudestakin Joukahaisen suhteen tahtoisi päättää,
että häntä tunnetaan toisella nimellä.

Mutta yhtä likeinen on Kullervon ja Lemminkäisen
luonteen sukulaisuus, ja kertomukset heistäkin kulkevat
niin tasan ja hämmentyvät niin toisiinsa, että niitä on
vaikea erottaa ja melkein tekisi mieli katsoa heitäkin ai-
noastaan kahdeksi puoleksi yhtä henkeä. Samoin kuin

¹ Ganander (Mythologian 24 s.) ja hänen mukaan Schröter (4 s.) ja Becker (Tur. W.-S. 1820, 11 n:o) ovat sovittaneet tämän runokappaleen Joukahaisen ja Wäinämöisen laulukiiistaan.

² Ks. Gananderin Mythologiaa 23 s. ³ Ks. täm. kok. 113 n:oa.

⁴ Ks. tämän kokouksen 57 n:o sekä Schröterin *Finnische Runen*, 114—118 s.; 1837 v. huhtikuun *Mehiläistä* ja *Kanteletaria*, III: 24, 25. Että *Joukahainen* ja *Jouko*, *Joukonen*, josta nimestä alkusoinnun avulla syntyy pilkka-nimi *Kojo*, *Kojonen* (ks. 57. *Mehiläistä* ja *Kant.* III: 25), on yksi, tuskin tarvitsee laveampaa toteen-näytämistä. Mainita sopii kuitenkin että Genetz'in ylös-panemassa laulukiiistan toisinnossa nimiä *Joukahainen* ja *Jouko* käytetään vaihdellen samasta hengestä; vrt. Kal. 5: 156, 234; 7: 68.

⁵ Jos *Joukahainen* ja *Lemminkäinen* olisi alkuaan yksi henki, ei olisi aivan selittämätön, miksi *Lemminkäisen* nimi joskus se-
kotetaan tähän juttuun, niinkuin äsken näimme (ks. 49 ja 93).

Kullervo oli „kaltoin kasvatettu“, muistuttaa runo Lemminkäisestäkin, että hän „tuli vähän vialle, tavoitansa turmiolle“. Kertomuksissa neiden ryöstöistä he ovat melkein erottamattomat. Ja viimein voipi Lemminkäisen retkiin verrata Kullervon sotaretkeä. Tämän rinnalla on myös huomautettava, että nimi *Kalevan poika*, vaikka välistä käytettynä muistakin, varsin varten näyttää olevan Kullervon ja Lemminkäisen oma. Oikeastaan on *Kullervo* nimi tässä käytettävänä olleissa runotoisinnoissa hyvin harvinainen. Paitsi *Mehiläisessä*¹ ja *Kantelettaressa*² sitä on ainoastaan yhdessä Genetzin ylösspanemassa pohjois-Karjalan runossa, jossa Kullervoa samoin kuin Mehiläisen ja Kantelettaren toisinnoissa sekä vanhassa Kalevalassa sanotaan *Kalevan pojaksi*, ja vähän muutettuna kahdessa minun ylösspanemassani, joissa nimi on *Kulervo Kalervan poika*³ ja *Kullervo Kallervon poika*.⁴ Mutta enimmäten Kalevalan Kullervoa sanotaan ainoastaan ja yksinänsä *Kalevan pojaksi*⁵ eli, niinkuin nimi usein muuttuu Wenäjän Karjalassa, *Kalervan* eli *Kalervon pojaksi*.⁶ — Toiselta puolen on *Kalevan poika* myös Lemminkäisen pysyvä nimi

¹ Jossa sitä on 1836 v. huhtikuun n:ossa.

² III osan 22 (Mehiläisen toisinto aivan vähän muutettuna) ja 30 runossa sekä 19:n ja 24:n toisinnoissa.

³ 107 n:ossa.

⁴ 4 n:ossa. — Edellinen on pohjois-Karjalasta, tämä Aunuksesta.

⁵ Niin Gananderilla (*Mythologiassa*, 87 s.), yhdessä Topeliuksen Suomen Kemin tienoilta saadussa runossa (*Wanh. run. I: 38—41 s.*) ja Europæuksen *Runonseppä* nimisessä Inkeren runojen kokouksessa, 19—24 s.

⁶ Ks. tämän kokouksen 84 ja 46 n:oa; vert. myös yllämainitua 108 sekä 4 n:oa. — Yhdessä Wuokkiniemen runossa, 85 n:ossa, häntä sanotaan *Kuitjärven Kaleva pojaksi*.

niissä runoissa, jotka kertovat hänen kosimisistaan Pohjolassa.¹ Tämä on tärkeä erittäin kuin muistetaan, että Wiron runoissa *Kalevipoeg*, Kalevan poika, vastaa sekä Kullervoon, että Lemminkäiseen. Selvyuden vuoksi heitä asetetaan seuraavassa rinnakkain.²

Kalervon eli Kalervan pojan töitä³ kertoo tässä kokouksessa 46, 52 ja 84. Myös kuuluu osaksi tähän 16 n:o, jonka uros on *vanhan Wäinön poika*.⁴

Kertomuksia neiden ryöstöstä on kaksi haarotusta, jotka melkosesti poikkeavat toinen toisestaan. Mitä ensin siihen kamalaan tapaukseen tulee, jota uuden Kalevalan 35 runo esittelee, sitä kerrotaan eri toisoinnoissa Kullervosta,⁵ vanhan Wäinön pojasta,⁶ *Tuiretuisen* eli *Keiretyisen lapsista*,⁷ *Kiikan lapsista*⁸ sekä joskus sepästä, joka vastaa Ilmariseen.⁹ Merkillistä on, että tämä kertomus tavallisesti loppuu samalla pakomatalla, jolla Lemminkäisen sotaretkikin.¹⁰ Sitä vastaan rikoksen alanen Kant.

¹ Ks. Kal. 13: 103; 14: 438 ja 15: 274; vert. v. K. 7: 28.

² Sekä Kullervon että Joukahaisen suhteen on uuden Kalevalan esipuheen 2 § verrattava.

³ Kal. 31—33; v. K. 19.

⁴ Laveampia toisintoja „Kalevan“ pojan syntymästä ja töistä sekä Untamon ja Kalevan riidasta sisältää *Runonseppä* 19—24 s. (runo Inkerin maalta), *Wanh. run.* I: 38—41 s. (Kemin tienoilta) ja Gananderin *Mythologia* 87 s. Kahdessa viimeksi mainitussa poika myöddään *sepolle Köyrityiselle* eli *Köyrötyiselle*.

⁵ Yksi Genetzin ylösspanema toisinto sekä Kant. III: 19:n tois.

⁶ 16 n:o.

⁷ 88, 1836 v. heinäkuun *Mehildäinen* ja Kant. III: 19 (vähäisiä muutoksia lukematta sama, kuin edellinen).

⁸ Kant. III: 18. ⁹ 54 n:o.

¹⁰ Genetzin toisinnossa sekä Kant. III: 19:n toisinnossa ja 16,

III: 18 ja 19:n mukaan löytää rauhan „alla aaltojen syvien, päällä mustien murien“.

Tähän rikokseen, jota kansan siveydellinen tunto tuomitsee ankarasti, ei saa sekottaa Kal. 11 runon kertomaa morsiamen ryöstöä, joka itsessään kansan katsantotavan mukaan ei ole luvaton ja vielä nytkin on Karjalassa hyvin tavallinen. Mutta merkillistä on että kertoelma runoissa tavallisesti loppuu onnettomasti. Tämäkin neiden ryöstö usein lauletaan Kullervosta. Yhdessä toisinnossa, jonka Genetz pani ylös Uhtuen pitäjän Alajärven kylässä, ryöstö tapahtuu „saarella“, jossa *Kullervo on rikostansa piilemässä*. Kertomus loppuu äitin ilosella vastaanotolla ja tervehdyssanoilla pojan ja miniän (joka tässä on Outi) kotiin tullessa. Toisella on loppu yhdessä *Mehiläisen* tämän runon toisinnossa¹ jossa tätä ryöstöä samoin kuin yhdessä *Kant.* III: 24:n toisinnossakin myös kerrotaan Kullervosta, ja niissä toisinoissa, joissa sitä kerrotaan Joukahaisesta.² Ensin mainitussa neiden äiti rukoilee Ukkoa vasamallaan kuolettamaan rosvoa. Muissa rosvo vihastuu neiteen ja surmaa hänet. Vielä on mainittava että tämä neiden ryöstö joskus lauletaan *Ikutierasta, Lieran pojasta*,³ joka niinkuin näimme, muutamassa

88 ja 54 n:ossa. 88 alkaa Tuiretuisen pojalla ja loppuu Ahdilla. Genetzin toisinnosta kohta enemmän.

¹ 1836 v. huhtikuun n:ossa; sama toisinto on aivan vähän muutettuna painettu *Kantelettaressa* III osan 22 n:ona.

² Yksi Schröterin runo (*Finnische Runen* 114—118 s.), *Kant.* III: 24, eräs toisinto 1837 v. *Mehiläisen* huhtikuun n:ossa — painettu uudestaan lisättynä *Kantelettaren* III: 25 n:ona — sekä tämän kokouksen 57 n:o.

³ Ks. toisintoja *Mehiläisen* viimeksi mainittuun runoon ja *Kant.* III: 25:nteen.

Sampo-runon toisinnossa on Wäinämöisen apumiehenä Sammon vallottamisessa,¹ ja välistä myös Ilmarisesta.²

Kalevala kertoo Lemminkäisen ennen Sampomatkaa käyneen kaksi kertaa Pohjolassa. Myös nämä toisinnot puhuvat kahdesta semmoisesta Lemminkäisen retkestä, vaan ilmottavat niiden tarkottaneen kahta eri paikkaa, joista ei kumpikaan ole Pohjola.³ Että jälkimäisen matkan tarkoitusperä on *Päivölä*, siitä ovat melkein kaikkien toisinnot yhtä mieltä.⁴ Ainoastaan yksi huononlainen toisinto etelä Karjalasta puuhuu „Pohjon peristä“, „Lapin kankahista“.⁵ Edellisestä retkestä on tietoja saatavana ainoastaan kolmesta toisinnosta, vaan ne taas yksimielisesti sanovat tämän retken *Lemminkäisen anoppilassa käynniksi*. Nimi kuitenkin vaihtelee ja on yhdessä *Luotola*,⁶ josta toisen muoto *Luokoset* on vähäsellä muutoksella syntynyt,⁷ mutta kolmannessa, joka on Suomesta, Kerimäeltä, saatu, nimi on *Lappi*.⁸ Wuonnisen Malinen Jyrki lauloi Lemminkäisen molemmat retket. Hänen mukaan on *Lemminkäiselle Luotolaan mennessä, varustettu ne kolme surmaa*, jotka Kalevalassa uhkaavat häntä toisella matkalla, jota vastaan äiti, kuin poika aikoo lähteä Päivölään, antaa hänelle ne opetukset, joista Kal. 12 runo kertoo. Waikka enimmät laulajat laulavat kansan suosimaa ker-

¹ 91 n:ossa; vert. *Wanh. run.* II: 15—18 s.

² Kal. 38; vert. tämän kokouksen 1, 11, 29 sekä 65 ja v. Kal. 15 r.

³ Ks. tästä kumminkin Lönnrotin esipuhetta ensimmäiseen Kalevalaan, VII s.

⁴ Ks. 18, 32, 70, 80, 95, 105, 113 sekä kahta tähän kuuluvaa Topeliuksen runoa: *Wanh. run.* I: 9—18; III: 2—9 s., joissa nimi kirjoitetaan *Päivilä*.

⁵ 37 n:o. ⁶ 67 n:ossa. ⁷ 57 n:o. ⁸ *Kantele* II: 3—8 s.

tomusta kolmen surman voittamisesta yhdessä toisenkin matkan kanssa, on kuitenkin seikkoja, jotka puhuvat Jyrin järjestyksen eduksi. Sillä toinen tämän runon toisinto, 57 n:o, yhdistää tämän kertomuksen Lemminkäisen morsiamen ryöstöön, selittäen kolmen surman, joiden syy muuten olisi vaikea ymmärtää,¹ syntyneen anopin kirouksesta, koska hän oli tiedon saanut tyttärensä ryöstöstä ja kuolosta. Tämä runo on kuitenkin vielä yksinäinen ja ryöstö paitsi sitä tässä kerrotaan Joukahaisesta. Mutta tämmöinen muutos on, niinkuin näimme, hyvin tavallinen, ja yhtäläisyys Kal. 11 runon kanssa silmään pistävä. Myös voisi Luotolaa verrata Kalevalan „saareen“. — Sama nimi löytyy muuten toisestakin Uhtuen runotoisinnosta,² joka kertoo Wäinämöisen olleen matkalla lähteäkseen Luotolaan, sukuansa tervehtimään, kuin hevonen hänen altansa ammuttiin.³ Mutta koska muut lukusat Sampo-runon toisinnot ei tiedä siitä mitään, saatattanees pitää näitä sanoja Lemminkäisen anoppilassa käynnistä lainatuiksi.⁴ — Odottamatoin seikka on myös, että Malisen tämän puheena olevan runon toisinnossa Luotola on Wäinön koti, ja että Luotolan isäntä, siis Wäinämöinen, siinä on Lemminkäisen surmaaja. Tähän voisi lisätä, että ukko, jota Lemminkäinen ei „laulanut“, ja joka Kalevalassa tulee hänen surmaajaksi, yhdessä Päivölän pitojen toisinnossa, johon tämä episodi on joutunut, on Wäinämöinen.⁵

¹ „Ei ketänä muuta vasten, vasten vaivaista sinua“, „pään varalle Lemminkäisen“. Ks. Kal. 26 sekä tämän kokouksen 67, 80, 95, 105, 113.

² 44 n:osta.

³ Wert. Kal. 7: 67.

⁴ Myös *Wanhoissa runoissa* on tätä nimeä, III: 25 s., vaan li-kemmittä määräyksittä.

⁵ 95; vert. 74 n:o sekä v. Kal. 6: 247—267; uu. Kal. 12: 487—490.

Kanteleessa on toisinto, jonka mukaan tämä retki tartti anopin toista tytärtä. Määrättyjen ansiotöiden suorittamisessa vävy siinä saapi surmansa „ankaran anopin“ toimesta,¹ mutta äiti, kotona nähtyään verta vuotavan pojan harjasta,² lähtee häntä etsimään ja saattaa hänet vielä eloon entiselleen. — Koska Maarian (eli „luojan“) virsi osaksi on tämän etsimisen ja eloon saattamisen toisinto, se on tässä mainittava, niinkuin myös Lystikin eli Lyylikin hirven hiihdäntö, joka vastaa Lemminkäisen keskimäiseen ansiotyöhön. Edellistä on tässä kolme toisintoa: 50, 53 ja 101;³ toista kaksi: 68 ja 90.⁴

Lemminkäisen anoppilassa käynnin kanssa hämmentyy usein, niinkuin olemme nähueet, hänen retkensä Päivölän pitoihin eli⁵ häihin.⁶ Waikka tämä retki on kansanrunouden pääaineita — Malinen lauloi siitä 307 värsyn pituisen runon, ja Miihkali kaksi yhteensä 457 värsyä pitkää — täytyy sitä tässä mainita ainoastaan lyhyesti. Sen toisintoja on 18, 25, 32, 37, 70, 80, 92, 94, 95, 105, 113.⁷ Paraat näistä alkavat Osmottaren oluen panolla.⁸ Päivölää sanotaan muutamissa toisella, kerto-nimellä *Jumalistoksi* eli *Jumalan joukoksi*⁹ — todistus muiden lisäksi

¹ 57, hämmentyen toiseen retkeen, loppuu sillä että vävy saattaa anopin mereen.

² Wert. 57. ³ *Wanh. run.* V: 4–12 s.; *Kant.* III: 6.

⁴ *Kant.* III: 2. ⁵ 80:n mukaan vert. 95 ja 105.

⁶ Kal. 26–29; v. K. 17, 18.

⁷ sekä *Wanh. run.* I: 3–18; III: 2–9 s.

⁸ Kal. 20; v. K. 13. — Ks. 70, 80, 105; vert. Topeliuksen toisintoja; 94 sitä kertoo erikseen; Härjän tappamisesta ei näissä mainita. Sitä kerrotaan kuitenkin Gananderillä (10 s. ja Schröterillä, 40–42 s., jossa sitä sanotaan voiteen synnyksi).

⁹ 32:ssa ja 70:ssä.

Kalevalan henkilöiden jumaluudesta — toisissa suureksi joukoksi,¹ hyväksi joukoksi,² Härköläksi³ eli Saariolaksi.⁴ 70:ssä⁵ tämän runon tapaukset kerrotaan *Kaukomielestä*, vaan ketä tämä nimi tarkoittaa, näyttää 32, 37, 80, 95, 105,⁶ jotka yksimielisesti puhuvat Lemminkäisestä; 113:n sankari on *Joukkahainen* eli *Ahti Saarelainen* ja viimein 18 n:o kertoo nämä tapaukset *vanhan Wäinön pojasta*, joka, niinkuin näimme, välistä vastaa Kullervoon.⁷ Muutenkin on tässä retkessä paljo yhtäläisyyttä Kullervo-kertoelman kanssa, josta, paitsi tuo yhteinen pakomatka, varsinkin Kal. 29 runo muistuttaa.

Kullervon sotaretkeä, jota, niinkuin mainittiin, voipi katsoa Lemminkäisen retkien eli kumminkin tämän toisen retken yleiseksi vastakohtaksi, on tässä ainoastaan kolme pientä katkelmaa: 4, 85 ja 108.⁸

Kalevala loppuu jalolla runolla, joka kuvaa, kuinka pakanuuden aikakausi jumaloineen hukkuu ja uusi aika koittaa Karjalalle ja Suomelle ristin uskon kanssa. Sitä kertoo tässä kokouksessa 74 n:o.

Niinkuin ensimmäisen osan liitteeksi pantiin syntyrunot, voi tähän osaan liittää häärunot. Näitä on 42, 58 ja 86 toisintoja. — Kumpasellenkin osalle lisäkkeeksi voi viimein katsoa laulajan alku- ja loppurunot, joita 41 on toisinto.

¹ 18:ssä ja 80:ssä.

² 105:ssä, 113:ssa sekä Topeliuksen toisinoissa. ³ 80:ssä.

⁴ 95:ssä. ⁵ ja *Wanh. run.* I: 3—18 s.

⁶ ja *Wanh. run.* III: 2—9 s.

⁷ Ks. 16, joka myös sisältää osan tästä Päivölässä käynnistä.

⁸ Wert. *Kant.* III: 30 ja *Runonseppä* 17, 18 s., jossa puhe on *Kojosen pojasta*.

Wielä olisi mainittavana neljä yksinäistä runoa, jotka aineeltaan ovat tämän kokouksen ulkopuolella ja loma-aikoina saatu. Ne ovat 6 ja 10 n:o: kertomus Wiipurin vallouksesta; 12: kolmen kosijan toisinto, ja 103: lyyrilinen runo virren synnystä.

Tämä esipuhe on tullut jotensakin laveaksi. Syy siihen on ollut, että olen tahtonut, runonkokoukseni sisällystä esitellessäni, näyttää kuinka Kalevalan ainekokous, sitä painoon toimitettaessa, mielestäni voisi ja pitäisi järjestää. Jos Kalevalan ainetten painattaminen aljetaan Kullervo-runoilla, niinkuin on ai'ottu, aljetaan minun käsittääkseni väärästä päästä. Luominen on Kalevalan pääaine. Jo siitäkin syystä olisi luonnollisin alkaa siitä. Toiseksi Kalevalan yhteys perustuu tähän luomis- eli Sampo-runoon, ja sen täydellisillä toisinoilla olisi siis runojen yhteen järjestäminen oikeutettava. Mutta mielestäni ei voisi Kalevalalle tehdä pahempaa palvelusta, kuin sillä, että Kalevalan runojen oikeaksi näyttäminen aljetaan Kullervojaksolla, jonka vaikeudesta järjestää yhteen Lönnrot itse valittaa,¹ jonka yhteen sovittamista hän on yrittänyt vasta toisessa Kalevalassa, ja jonka aine kaikista Kalevalan osista onkin hajallisin.

Aikomukseni oli lisätä vielä muutamia sanoja runojen kielestäkin, mutta koska tämä esipuhe on venynyt näin pitkäksi ja pian on toivottava tarkkoja Karjalan, Aunuksen ja Wepsän murteiden kielioppia, jotka tulevat

¹ *Mehiläisessä* 1836 v. heinäkuun n:ossa ja toisen Kalevalan esipuheessa 2 §:ssä.

selittämään näiden runojen kielen poikkeavaisuudet Suomen kirjakiielestä, jääköön tämä kielellinen selitys sikseen. Periajatus, näitä runoja ylöspannassa, oli niin tarkkaan, kuin kiireellä oli mahdollinen saada paperille runot kieli- neen, omituisuuksineen, anastamatta minulle oikeutta mie- lin määrin ruveta laulajia oikasemaan, jolloin erehtyivät, murteelle outoja sanoja käyttäessään, ja poistaa sitä kir- javuutta, joka oli syntynyt puhe- ja runokielen eroavai- suudesta ja Suomessa käyneiden laulajien tavallisesta ha- lusta, Suomalaiselle laulaessaan, käyttää hänen kotiseudun kieltä, taipumus, joka oli mahdotoin estää muulla, kuin suurella ajan hukalla ja runojen lukumäärän vahingoksi.

Helsingissä v. 1872 maaliskuun 5 p:nä.

A. A. Borenius.

25.

A. A. Boreniusksen kertomus v. 1872 Venäjän-
Karjalaan tehdystä runonkeruumatkasta.

(Suomi-kirjan II jakson 11 osasta.)

Runonkeruumatkalta Venäjän Karjalassa v. 1872,
Kirjoitti A. A. Borenius.

Keväällä v. 1872 Suomalaisen Kirjallisuuden Seura antoi allekirjoittaneelle toimeksi kahden apumiehen kanssa lähteä runojen keruusen, Venäjän Karjalasta lisiä hankki- maan Kalevalan aineiden ajottua julkaisemista varten. Näiksi apumiehiksi onnistui saada kandidaatit A. Berner ja A. Genetz. — Tämän matkan saaliin sai Seura edelli- sessä kokouksessa. Matkan juoksu oli lyhyesti seuraava.